

STORT POTENTIALE FOR OPEN ACCESS I PROFESSIONSHØJSKOLERNE

En ny kortlægning af mulighederne for Open Access til artikler publiceret af professionshøjskolernes medarbejdere i danske og nordiske tidsskrifter viser, at der kan opnås fuldtekstadgang til over 75 % af artiklerne. Cirka halvdelen af tidsskrifterne tillader imidlertid ikke Open Access eller mangler viden om fænomenet.

AF BIRGIT TRUELSEN LARSEN, BITL@VIAUC.DK, OG CHARLOTTE GREVE, CHGR@VIAUC.DK, VIA UNIVERSITY COLLEGE

En af professionshøjskolernes målsætninger er, at der skal ske en øget videnuudveksling mellem professioner/erhverv og professionshøjskolernes videncmiljøer. Sektorens forsknings- og udviklingsaktiviteter retter sig således generelt mod uddannelse, professioner og erhverv, eller det, OECD betegner som videntrekanten. Det indebærer bl.a. målsætninger om:

- At tidligere og kommende udviklingsprojekter på både professionshøjskoler og i praksissektoren bliver identificeret og i stigende omfang gjort tilgængelige et fælles, centralt sted.
- At der bliver skabt et overblik over de metoder og værktøjer, der virker, og som skal udgøre fundamentet, ikke blot for uddannelsen af kommende studerende, men også for udviklingen af de nye innovative løsninger.
- At der fra centralt hold tages initiativ til fortsat at tilvejebringe ny og relevant viden og nye og relevante værktøjer og metoder. Og at man sørger for at igangsætte et arbejde med at evidensbasere viden, værktøjer og metoder, gerne så aftagerne kan anvende denne viden.

Det er imidlertid en udfordring for professionshøjskolerne, at bibliotekerne inden for sektoren har meget begrænsede licensmidler i sammenligning med universiteterne. En nylig undersøgelse af professionshøjskolernes adgang til digitale e-ressourcer konkluderede, at deres licensmidler udgør 2-3 % af universiteternes (jf. Danmarks Statistik). Endvidere har alumner – som det generelt også er tilfældet på universiteterne – ikke elektronisk adgang til bibliotekernes licensbelagte tidsskrifter. Det er derfor oplagt at arbejde for Open Access til professionshøjskolernes videncproduktion.

I foråret 2012 kortlagde et DEFF-projekt muligheder for fuldtekst-adgang til professionshøjskolernes videncproduktion. Kortlægningen er baseret på 492 artikler, der på daværende tidspunkt var registreret i sektorens videncregistreringssystem, UC Viden.

Professionshøjskolernes videncproduktion er på nordiske sprog

Det nordiske sprogområde er helt centralt for de danske professionsfaglige/videnskabelige miljøer i professionshøjskolerne. Derfor var kortlægningens fokus lagt på de danske og nordiske tidsskrifter. Kortlægningen viste da også, at lidt under en tredjedel af tidsskrifterne, der var anvendt af professionshøjskolernes videncmedarbejdere i perioden 2008-2012, var danske eller nordiske.

En forklaring er sektorens stærke praksis-sigte. En anden forklaring er, at pædagog- og lærerområdet er det største fagområde i professionshøjskolerne efterfulgt af sygeplejerskeuddannelsen som den tredjestørste uddannelse. Lidt over halvdelen af artiklerne lå da også inden for det pædagogisk-socialfaglige område, mens lidt under en tredjedel lå inden for det sundhedsfaglige område.

Et bredt publiceringsmønster

Der er generelt mange udgivelser på nordiske sprog om pædagogisk-socialfaglige emner, da området har en tradition for at publicere lokalt – ofte også i egne institutioners udgivelser. En helt ny undersøgelse af mulighederne for forskningsformidling i danske tidsskrifter foretaget af Nordisk Institutt for Studier av Innovasjon, Forskning og Utdanning (NIFU) peger ligeledes på, at sundheds- og naturvidenskaberne i højere grad publicerer på andre sprog (engelsk), medens pædagogik og samfundsfagene publicerer på dansk. Når det drejer sig om Open Access viser kortlægningen, at ingen fagområder i professionshøjskolerne benytter sig mere af publicering i Open Access-tidsskrifter end andre.

De danske og nordiske artikler i UC Viden indgår i alt fra små foreningsblade til større fagfællevaluerede tidsskrifter. Som udgangspunkt for opgørelsen er professionshøjskolesektorens egen definition af et fagligt anerkendt tidsskrift, forstået som et tidsskrift, hvis redaktion arbejder på et analytisk og reflektivt

grundlag. En tredjedel af tidsskrifterne fra kortlægningen er med på autoritetslisten (BFI). Heraf er ca. en tredjedel Open Access-tidsskrifter. Fagligt dækker de et meget bredt område. I alt viser kortlægningen et bredt publiceringsmønster, som afspejler professionshøjskolernes professions-, praksis- og erhvervsrelaterede fokus.

Danske tidsskrifters Open Access-politik

I en Open Access-sammenhæng er målet for succes fri adgang. Ved kortlægningens begyndelse var der imidlertid kun fuldttekst-adgang til 13 % af artiklerne i UC Viden. Men et langt større antal artikler kan blive tilgængelige. Undersøgelsen viser overraskende, at fuldttekstadgangen til artikler i danske og nordiske tidsskrifter vil kunne øges fra de nuværende 13 % til 42 % for tidsskrifter og 80 % for fagblade, hvis der uploades eller linkes, hvor tidsskrifterne allerede har fri adgang. Der er derfor en udfordring i for professionshøjskolernes biblioteker at rådgive og vejlede videmedarbejderne til både mere viden og større bevidsthed om Open Access.

Et overraskende resultat af kortlægningen var desuden, at Top 10 af de mest anvendte tidsskrifter indeholder halvdelen af artiklerne i danske og nordiske tidsskrifter. Hvis disse tidsskrifter tillod Open Access, kunne der opnås adgang til 77 % af tidsskriftsartiklerne på danske eller nordiske sprog.

Det skal være lettere at vælge Open Access tidsskrifter

Der er således et stort potentiale for Open Access i professionshøjskolerne. Men skal der ske en forandring mod mere synlighed og vidensspredning af professionshøjskolernes videnproduktion er det nødvendigt at indgå aftaler med udgiverne om tilladelse til parallelpublicering.

Det er en udfordring, at langt de fleste danske og nordiske tidsskrifter ikke tillader Open Access – eller ikke har taget stilling endnu. Kun fem af de anvendte tidsskrifter i nærværende kortlægning er registreret i SHERPA/RoMEO med Romeo Grøn eller Blå, dvs. som tidsskrifter, der tillader arkivering af post-print eller udgivers version. Dette tal er imidlertid misvisende, da de danske tidsskrifter enten ikke er registreret i SHERPA/RoMEO eller ikke reklamerer med muligheden for parallelpublicering på trods af, at artiklerne ligger tilgængelige på tidsskrifternes websider. Det fremgår også sjældent af forfattervejledningerne.

NIFU's undersøgelse viser, at 50 af de 86 medvirkende tidsskrifter tillader, at forfatterne arkiverer artikler i åbne institutionelle arkiver. Det indgår som en del af et nyt DEFF-projekt med titlen Support Open Access Publishing (SOAP), der gennemføres i 2013. Her er målet at gøre det lettere for forskeren at vælge Open Access-venlige tidsskrifter ud fra objektive kriterier, herunder også at arbejde for at opdatere SHERPA/RoMEO med tidsskrifter, som er relevante for danske forskere. ●

UC Viden er professionshøjskolesektorens portal for forsknings- og udviklingsaktiviteter herhjemme. Portalen bygger på PURE og blev implementeret i professionshøjskolerne fra 2010. Tidsskrifterne i UC Viden genereres løbende af brugerne selv. Læs mere på: www.ucviden.dk.

Litteratur

Line Gry Knudsen et al: *Fra professionsuddanner til innovationspartner*. DEA, 2012. Kan hentes på: dea.nu/sites/default/files/DEA_21x24_5mm_RGB.pdf.

Sivertsen, Gunner og Birger Larsen: *Forskningsformidling i danske tidsskrifter: om muligheden for fri adgang til videnskabelige artikler*. NIFU-Rapport, 2012.

DEFF-projektet Support Open Access Publishing blev påbegyndt i marts 2013. Læs mere her: projekter.bibliotekogmedier.dk/projekt/support-open-access-publishing.